

XIE FEI: USTALARIN HOCASI

Söyleşi: İlker Mutlu

Bu yıl 26ncısı düzenlenen Adana Altın Koza Film Festivali'nde Yaşam Boyu Başarı ödülü alan Çinli usta yönetmen **Xie Fei** ile Adana Hilton'da görüştük. Bana yardımcı olabilmek için (çünkü bir hafta boyunca onunla birlikteydiler ve onu daha hızlı anlamaktaydılar) **Alin Taşçıyan** ve **Fei'nin** mihmandarı **Ali Erkan Çelik** de görüşmede yer aldı.

Söyleşiye geçmeden önce yönetmeni sizlere kısaca tanıtayım. Benim ayıbımdır ki daha önce kendisinin filmlerini izleme fırsatı bulamamıştım ve hakkında da detaylı bilgiye sahip değildim. Öncelikle son derece sakin, mütevazı ve içten biri, usta. Bu belki de Çinlilere özgü bir yapıdır ama bizdeki, tek filmle isim yapan ve burnundan kıl aldırmayan yönetmenleri düşününce...

Xie Fei, 1942'de Çin'in Shaanxi Eyaletinin Yan'an şehrinde doğuyor. Pekin Film Akademisi'nden mezun olduktan sonra, aynı kurumda ders vermeye başlıyor. Elli küsur yıldır bu kurumda ders vermeyi sürdüren, Çin'de lakabı 'Çin sinemasının bilgisi' olan usta, **Chen Kaige**, **Tian Zhuangzhuang**, **Zhang Yimou** ve **Jia Zhangke** gibi Çin'in önde gelen yönetmenlerinin de hocası aynı zamanda.

Sinemanın sadece öğretim üyeliği tarafında kalmayan Fei, bugüne dek neredeyse hepsi, çeşitli uluslararası festivallerden ödülle dönmüş dokuz film çekmiş. Önce Berlin'de 1990'da **Black Snow** ile Gümüş Ayı, 1993'te **Güzel Ruhlar Gölünün Kadınları** (The Women from the Lake of Scented Souls) ile Ang Lee'nin **Düğün Yemeği** (The Wedding Banquet) filmiyle paylaştığı Altın Ayı ödülünü almış. 1995'te **A Mongolian Tale** ile Montreal'de En İyi Yönetmen seçilmiş. Filmleri zaten Asya'daki festivallerin gediklisi olmuş.

Fei, Adana'da festival kapsamında düzenlenen ustalık sınıfında Çin sinemasını ve kendi sinema anlayışını anlattı.

Kendisiyle aşağıdaki görüşmeyi 28 Eylül 2019 Cumartesi günü gerçekleştirdik. Telaffuz farklılığından dolayı doğabilecek yanlış anlamalarımın önüne geçmede bana yardımcı oldukları için kıymetli sinema yazarı **Alin Taşçıyan**'a ve festival görevlisi arkadaşım **Ali Erkan Çelik**'e minnettarım. Bana ulaştırdıkları birer soru için Sekans'taki yoldaşlarım **Halil Sanbur** ve **Özgür Erdi Akbaba**'ya ve yol göstericiliği için de daimi editörümüz **Gökhan Erkılıç**'a teşekkürü borç bilirim.

İM: *Bu sizin Türkiye'ye ilk gelişiniz sanırım. Hoş geldiniz.*

XF: Evet. Hoş buldum. İlk kez Türkiye, ilk kez de Adana.

İM: *İlk kez Adana. İnşallah bir gün Karadeniz'de bir film festivalimiz olur ve çağırırız sizi... İlk sorum. Yaptığınız filmlerde ortak, işlemeyi tercih ettiğiniz bir tema var mıdır? Nedir?*

XF: Evet. Filmlerim... Ben bir öğrenci ve bir öğretmenim. Bugüne dek dokuz film yaptım. Üçü gösteriliyor burada. Filmlerim tümüyle sıradan Çinli insanlarla, her tarihsel döneme ait yaşamla ilgili. Çoğu roman uyarlaması. Çinlilerin hayatını, duygu ve düşüncelerini yansıtmak istedim. Elbette ki hayat hemen her yerde aynıdır. Ama ben Çin tarzını ve geleneklerini anlattım.

Ve filmlerim egzersizlerdir. Öğretimim için filmler yaptım. Film yönetimi okulunda öğretmen olmadan önce uygulamasını yapmalı ve eserimi ortaya koymalıydım. Daha iyi eğitim vermek adına deneyim kazanmak için, öğrencilere öğretmek için.

İM: *Hazırladığım sorular arasında yok ama bir şey ilgimi çekti: Bu ülke sinemasında roman uyarlamaları, edebiyat uyarlamaları çok yer kaplıyor mu?*

XF: Önce şunu söylemek isterim: Sinema Çin toplumunda her zaman çok önemliydi. Özellikle '30'larda, '40'larda gelen yeni teknoloji sinemayı çok popüler hale getirdi. Ama sosyalizmden sonra parti, sinemanın propaganda tarafına, gücüne odaklandı ve bir sürü destekte bulundu. Sorunuza gelince; sanırım sadece

Çinli yönetmenler değil, tüm sinema tarihi boyunca yönetmenler romanlardan pek çok adaptasyonlar yaptılar. Amerika'da da iyi örnekleri var bunun.

İM: *Türk sineması Çin'den nasıl görünüyor? Daha önce bir Türk filmi görme şansınız oldu mu?*

XF: Pek olmadı. Ancak '80 yazında ticari Türk filmleri gösterilmişti ülkemizde. Bir de sadece festivallerde gösterilen filmler var. Mesela sizin ünlü **Yol** (**Şerif Gören**, 1981) filmi ve **Nuri Bilge Ceylan**'ın başyapıtları. Çin'e jüri olarak geldi ve film festivali onun filmini gösterdi. Ayrıca öğrenciler için de konferans verdi. Ama ticari pazarda çok az filminiz görüldü.

İM: *O zaman sadece Yılmaz Güney'den Yol gitmiş oraya?*

AT: *Hayır. Sadece Yol değil. '80'lerde başka filmler de var. O Kadın (Zafer Davutoğlu, 1966) bile gitmiş, posterleri var. Çok ilginç. '80'lerde epey film gitmiş.*

İM: *Çin sineması, "kuşak" tabir edilen devrelere bölünüyor dışarıda. Bizde yayımlanmış, okuduğum yazılarda belirtilen 4. Kuşak, 5. Kuşak gibi. Bu ayırım Çin'de de geçerli mi? Neye göre belirleniyor?*

XF: Bu kuşak ayrışması, sanırım, '80'lerin ürünü. '80'lerde ortaya çıktı. **Sarı Toprak** (Huang Tu Di / Yellow Earth, Kaige Chen, 1984) ve **Kızıl Darı Tarlaları** (Hong gao liang / Red Sorghum, Yimou Zhang, 1987) yapıldıktan sonra, eleştirmenler bu yeni yönetmenlerin filmlerini 5nci kuşağın filmleri olarak tanımladılar. Akademiden mezun olma sırasıyla ilgili bir şey. Kültür devriminin sonrasında, ülke nihayet reform yaptığında ve dışa açıldığında ortaya çıkan bir durumdu. Ondan sonra biz de 5nci kuşak olarak tanımlanmaya başladık.

İM: *Bize Çin sinemasını öncelikle dövüş filmleri tanıttı. Bruce Lee, Jackie Chan bir dönem Türkiye'de ilahtılar. Kaplan ve Ejderha (Wo hu cang long / Crouching Tiger, Hidden Dragon, Ang Lee, 2000) türü yeniden gündeme getirdi. Bu türü sanat sinemasıyla evlendirdiler ve bu filmler Çin sinemasına pek çok ödül kazandırdı. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizin öğrencilerinizin bir kısmı da bu türe yoğunlaştı Yimou Zhang gibi. Nasıl değerlendiriyorsunuz?*

XF: Sanırım Çin film endüstrisi yüz yıldan fazladır var ve çok başarılı iki film türüne sahip: birisi aksiyon filmi, en iyisinden Çin kung-fusu, wu xia. 1930'lardan, '40'lardan bu yana bu türü işledik, ama dışa açılmadı. Ancak **Bruce Lee** dışa çıkabildi ve **Jackie Chan** ve...

İM: Jimmy Wang Yu.

XF: Evet. Ang Lee'nin filmi ve Yimou'nun Hero'su iyi gişe hasılatı elde ettiler. Ama bu geleneksel bir şey. Hala, Çin pazarında pek çok aksiyon filmi var. Diğer türse melodram, aile melodramı. Bu tür Çin'de popüler ama dışarıda değil. Artık ne yazık ki kung-fu yıldızımız yok. Çünkü Jet Lee ciddi derecede rahatsız, Jackie Chan yaşlandı. Hep diyoruz, yirmi yaşın altında yeni bir kung-fu yıldızına ihtiyaç var. Jet Lee ilk filminde oynadığında on dört yaşındaydı. Evet, bir kung-fu yıldızına ihtiyaç var.

İM: Dünya sinemasına nasıl bakıyorsunuz ve Çin sinemasını dünya sineması içinde nerede görüyorsunuz?

XF: Ne yazık ki iyi bir yerde değil. Çünkü büyük bir pazarımız var. Ayrıca devlet ulusal filmleri destekliyor, Hollywood filmleri pazarı istila etmesin diye. Ama reform yapmamız gerek, daha iyi filmler üretmeliyiz. Çünkü günümüzde geleneksel sinema endüstrisini değiştirecek olan internet çağındayız. Geleceği bulmalıyız, geleceği bulmak adına reformlar yapmalıyız.

AEÇ: Devlet Çin sinemasını nasıl destekliyor?

XF: Çin sineması... Her yıl Çin pazarına yirmi büyük prodüksiyon girer. Hayır, sanırım kırk.

AT: Şöyle. Ben biliyorum, çünkü Fransızlar da yapıyor onu. Çin sinemasının salonlardan silinmesini önlemek için belli bir kota var. Yirmi ya da kırk tane mesela büyük Hollywood yapımı dağıtılabılır Çin'de. Yoksa Çinlilere salon kalmaz. Mesela Ruslar yapmadı, kaybetti.

XF: Evet.

İM: Biz de yapmıyoruz, biz de yakında kaybedeceğiz.

AT: A, yo. Biz bence berbat Türk filmlerine, onlara kota koymalıyız. Yüz otuz tane filmin yüz tanesi rezil. Aptal komediler ve rezil korku filmleri. Kendimizi kendimizden korumalıyız.

XF: Çin'de de gişe hasılatı kıranlar berbat filmler. İyi bir filmin gişe hasılatı olmuyor...

AT: Her yerde aynı hikaye.

XF: Kesinlikle, kesinlikle.

İM: Aşağı yukarı tüm filmleriniz uluslararası festivallerde ödüllendirildi. Günümüz festivalleriyle geçmişteki festivaller arasında fark görüyorsunuz musunuz?

XF: Festivaller iyidir, çünkü uzun bir geçmişe sahipler. Ticari gösterime giremeyen filmlere seyredilme şansı tanıyorlar. Bunun iyi bir yöntem olduğunu düşünüyorum. Çin’ de film festivalleri yirmi yıldır var. Öncesinde yasaktı. Şimdi ise iki büyük uluslararası festivalimiz var: Şangay ve Beijing. Bir de bağımsız film festivallerimiz var; ilk olan Pingyao gibi. Çok yok. İlgilenilirse bir şeyler değişir. Mesela internet film festivali. Birisi girişimde bulundu. Herhalde başlar. Öyle.

İM: *Sizce Asya sinemasında gelecek vaat eden yönetmenler kimler?*

XF: Bence en iyi işleri yapanlar Güney Kore’den. Çin’de **Jia Zhangke** haricinde Çin bağımsızlarından yeni bir yönetmen var. Yazar aynı zamanda. **Wang Xiaoshuai**. Bu yıl sadece iki filmi var ve biri Venedik’te gösterildi.

AT: *Evet... Madame Bovary’yi diyorsunuz. O yönetmen mi?*

XF: Hayır.

İM: *Güney Koreli mi?*

AT: *Hayır değil. Çinli. Jia Zhangke da onun öğrencisi. (Xie’ye dönüyor) Jia Zhangke benim favorimdir.*

XF: (Telefondan gösteriyor) Bu... Bu film. Geçen yıl Venedik’te bir filmi gösterildi. (**Pema Tseden**’den bahsediyor.) Bu yıl yeni filmi çıktı. **Jinpa**. Dokuz film yaptı. IMDB’ den **Tharlo** (2015) filmine tıklayın. Güzeldir.

AT: *Şu. (Telefondan gösteriyor) Bu altıncı filmi. Jinpa. Pema Tseden. İşte bu. (Xie’ ye dönüyor) Tamam. Demek onu tutuyorsunuz. Güzel.*

XF: **Jia Zhangke**’dan sonra çıkan en iyi yetenek onun. Evet. Çünkü yönetmen olmadan önce yazardı. Kitapları, hikayeleri var. Kendi kitaplarından da film yaptı. Gelecek yıl onun filmlerini seçebilirsiniz.

AT: *Neden olmasın? Çok iyi fikir. (Gülüşmeler)*

İM: *Ticari sinema bir yana sizin kuşağınızın ve sonraki kuşağın eserlerindeki yaygın temalar nelerdir? Belli bir yönelim/değişim var mıdır?*

XF: İlk kuşak... Çünkü filmlerimizde zamana tanıklık ediyorduk bundan ancak yirmi yıl önce, çünkü bunun on yılı kültür devrimiyle geçti; biz hepimiz benim filmlerim gibi, sınıf arkadaşlarımdan yaptığı devrim tarihi hakkındaki bazı filmler gibi, iyi filmler yaptık. İlk kuşak iyiydi, ama artık çoğu yönetmen ticarileşti. **Zhang Yimou** gidip Hollywood’da film yaptı. Evet. Zamanla herkes değişir.

İM: *Ve Sekans klasiği. Size göre dünya sinemasının en iyi on filmi nedir ya da ilk anda aklınıza gelen on filmi alabilir miyiz?*

XF: Ben öğretmen olduğum için hep öğrencilerin görmesi gereken filmleri seçiyorum.

XF: En başta her zaman **Eisenstein**'ın *Potemkin*'i. İkincisi daima **Orson Welles**'in *Citizen Kane*'i. Ve Asya'da, *Rashomon*, **Kurosawa**. Ve Çin'de sanırım '30'larda en iyisini yaptık ki o da *Street Angel* (Malu tianshi, Muzhi Yuan, 1937), '30'lardaki Şangay vardır orada.

İM: **Bulunabilen bir film mi?**

AT: **Denemeye değer. (Gülüşmeler).**

XF: 30 yıldır Fransa'dan güçlü isimler çıkıyor. Bazı yeni ustalar da var; mesela Polonya'dan **Kieslowski**, İran'dan **Abbas Kiarostami** ve Yunan **Angelopoulos** ve tabii ki **Tarkovsky**. Evet, öğrencilerime bunları hep gösteririm. *Street Angel* iki çok parlak Çinli yıldız barındırır. **Dan Zhao**. Pek çok iyi film yaptı. Çok uzun yaşadı. Ama aktris **Xuan Zhou**; bir şarkıcıydı, '30'lar ve '40'larda ülkemizde çok popülerdi. Ancak erken öldü.

İM: **Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?**

XF: Hayır.

İM: **Teşekkür ederim.**

